

Torpaq və bitki analizləri laboratoriyası



Laboratoriya müdiri: a.e.ü.f.d. Hacıməmmədov İmrəli Mahmud Oğlu

Hacıməmmədov İmrəli Mahmud oğlu 1939-cu ildə Qazax rayonunun Aslanbəyli kəndində Kolxozçu ailəsində anadan olmuşdur. 1948-ci ildə Aslanbəyli kəndindəki orta məktəbə daxil olub, 1958-ci ildə həmin məktəbi əla qiymətlərlə bitirmişdir. 1962-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun Aqrokimya və Torpaqşünaslıq fakültəsinə daxil olmuş və 1963-cü ildə hərbi xidmətə getmişəm. 1965-ci ildə hərbi xidməti başa vurduqdan sonra yenidən Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda təhsilini davam etdirərək 1967-ci ildə həmin İnstitutu bitirmişdir. hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra institutun elmi şurasına müraciətim əsasında icazə alaraq 4 semestrin imtahanlarını ekstreni verməklə 4 il 6 ay ərzində 2 il 6 aya kənd təsərrüfatı institutunu bitirərək Quba Bölgə laboratoriyasına işə göndərilmişdir.

1965-ci ildə Quba bölgə laboratoriyasında torpaqşünas-aqrokimyaçı, sonra işə analitik şöbənin rəhbəri vəzifəsində çalışmışdır. Professor R.Q. Hüseynovun rəhbərliyi altında Qarabaq düzündə “Qatı və mürəkkəb gübrələrin payızlıq buğda bitkisinin azot mübadiləsinə və məhsuldarlığına təsiri” mövzusu üzrə dissertasiya işini 1972-ci ildə kənd təsərrüfatı elmləri namizədi elmi dərəcəsi almışdır. 1972-ci ildən Az.ET Əkinçilik İnstitutunda elmi işçi, böyük elmi işçi, aparıcı elmi işçi və 2009-cu ildən Torpaq və bitki analizləri laboratoriyasının müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 72 məqalənin 2 plakatın, 6 kitabın müəllifi, 1 noxud və 1 qarğıdalı sortlarının müəllifidir.

Əlaqə tel: 551-61-30

E-mail: imrali_hajimammadov.39@mail.ru

Laboratoriyada çalışan elmi əməkdaşlar:

Əmirov Rəşadət Vasif oğlu 1954-cü ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdur.1961-1971-ci illərdə orta təhsil almışdır. Həmin ildə Azərbaycan Dövlət

Universitetinin biologiya fakültəsinə daxil olmuş, 1976-cı ildə institute bitirmişdir. 1976-1979-cu illərdə Naxçıvan şəhər orta məktəbində kimya-biologiya müəllimi işləmişdir. 1979-cu ildə AZETƏİ-də aqrokimya ixtisası üzrə aspiranturaya qəbul olmuş, 1983-cü ildə aspiranturayı bitirmişdir. 1988-ci ildə dissertasiya işini müdafiə edərək k.t.e.n. elmi dərəcəsi almışdır. 51 elmi əsərin, bir monoqrafiyanın və patentləşdirilmiş iki ixtiranın müəllifidir. 1996-2004-cü ilədək AZET Əkinçilik institutunda aparıcı elmi işçi işləmiş, 2004-2014-cü ilin may ayına qədər AMEA Naxçıvan Bölməsinin Bioresurslar İnstitutunun “Dənli taxıl, paxlalı və texniki bitkilər” laboratoriyasının rəhbəri vəzifəsində işləmiş, a.e.ü.f.d. elmi dərəcəsi almışdır. Hal-hazırda aparıcı elmi işçi vəzifəsində çalışır. “Seolit mineralının Azərbaycan Respublikasının müxtəlif torpaq-iqlim bölgələrində Paxlalı (ərzaq) bitkilərinin məhsuldarlığına və torpaq münbitliyinə təsiri” və ”Dağlıq-Şirvanın nəmliklə təmin olunmamış açıq dağ boz-qəhvəyi torpaqlarının payızlıq buğdanın səmərəli məhsul almasının qida rejimindən asılılığı” Buğda proqramı üzərində çalışır.

E-mail: resadet-amirov@mail.ru

Cəfərova Fatma Nüsrət qızı 1979-cu ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdur. 1996-cı ildə orta məktəbi bitirmiş, 1997-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsinə daxil olmuşdur. 1998-ci ildə köçürmə yolu ilə Naxçıvan Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsinin 2-ci kursuna daxil olmuş və 2002-ci ildə oranı bitirmişdir. 2001-ci ildə Şahbuz rayonu Türkeş kəndində müəllimə işləmişdir. Hal-hazırda elmi işçi vəzifəsində çalışır, “Seolit mineralının Azərbaycan Respublikasının müxtəlif torpaq-iqlim bölgələrində Paxlalı (ərzaq) bitkilərinin məhsuldarlığına və torpaq münbitliyinə təsiri”, mövzusu və ”Dağlıq-Şirvanın nəmliklə təmin olunmamış açıq dağ boz-qəhvəyi torpaqlarının payızlıq buğdanın səmərəli məhsul almasının qida rejimindən asılılığı” Buğda proqramı üzərində çalışır.

Qəribova Samirə Aydın qızı 1981-ci ildə Ermənistan res. Amasiya rayonunda anadan olmuşdur. 1988-ci ildə orta məktəbə daxil olmuş, 1998-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir. 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası Neft Akademiyasına daxil olmuş, 2002-ci ildə ali məktəbi bitirmişdir. Hal-hazırda elmi işçi vəzifəsində çalışır, Arpa proqramı üzərində çalışır.

Vəliyeva Samirə Rasim qızı 1983-cü ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1990-cı ildə Nərimanov rayonu 39 sayılı orta məktəbə daxil olmuş və 2000-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir. 2000-ci ildə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin ərzaq malları əmtəəşünaslıq fakültəsinə daxil olmuşdur. 2004-cü ildə ali məktəbi bitirdikdən sonra AZETƏİ -də əvvəlcə mühəndis-operator, sonra isə «Torpaq və bitki analizləri» laboratoriyasında kiçik elmi işçi kimi fəaliyyətə başlamışdır. 2007-ci ildə isə həmin universitetin “İstehlak mallarının keyfiyyət ekspertizası fakültəsinin magistraturasına

daxil olub 2009-cu ildə bitirmişdir. Hal-hazırda böyük elmi işçi vəzifəsində çalışır, dissertantdır, “Qarğıdalı proqramı (üzrə aparılan təcrübə sahəsində görülməli işlər) və Bölgə Təcrübə stansiyalarında ümumi aqrokimyəvi xarakteristika və gübrə normalarını müəyyənləşdirmək üçün torpaq nümunələrinin götürülməsi” mövzusu üzərində çalışır.

İslamzadə Rəhilə Xankərəm qızı 1991-ci ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1997-2008-ci ildə orta məktəb təhsili almışdır. 2008-ci ildə Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin, rekultivasiya və torpaqların mühafizəsi fakültəsinə qəbul olmuşdur. 2012-ci ildə bakalvar dərəcəsilə institutu bitirmişdir. 2013-cü ildə Sumqayıt Dövlət Universitetinin kimya biologiya fakültəsinin «Ətraf mühitin mühafizəsi metodları və bərpası» ixtisası üzrə magistraturaya qəbul olmuşdur. Hal-hazırda kicik elmi işçi vəzifəsində çalışır, doktorantdır, “Dağlıq Şirvanın açıq –dağ boz-qəhvəyi (açıq-şabalıdı) torpaqlarında səpin normasının və gübrə normalarının arpa bitkisinin məhsuldarlığına və gübrələrin səmərəliliyinə təsiri” mövzusu üzərində çalışır.

Əhmədova Əsmər Malik qızı 1987-ci ildə Sabirabad şəhərində anadan olmuşdur. 2005-ci ildə Sabirabad şəhər N.Gəncəvi adına 5 nömrəli orta məktəbi bitirmişdir. Elə həmin il Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qəbul olmuş, 2009-cu ildə oranı bitirmişdir. Həmin ildə Bakı Dövlət Universitetində magistratura pilləsinə (botanika kafedrası) qəbul olmuş, 2011-ci ildə oranı bitirmişdir. Hal-hazırda kicik elmi işçi vəzifəsində çalışır, doktorantdır, ”Dağlıq Şirvan şəraitində taxıl bitkisi altında torpağın aqrofiziki vəziyyətinin qiymətləndirilməsi” mövzusu üzərində çalışır.

Musayeva Günel Familyat qızı 1990-cı ildə Kəlbəcər rayon Cəmilli kəndində anadan olmuşdur. 1996-2007-ci illərdə Gəncə şəhəri Aşıq Ələsgər adına 36 sayılı orta məktəbdə təhsil almışdır. 2008-ci ildə BDU-nin «Ekologiya və Torpaqşünaslıq» fakültəsinin torpaqşünaslıq ixtisasına, sonra isə magistraturaya qəbul olmuşam. Hal-hazırda kicik elmi işçi vəzifəsində çalışır, doktorantdır.

Laboratoriyanın fəaliyyət istiqamətləri:

Laboratoriya 1956-cı ildə ETƏİ-nun strukturunda öz ilkin fəaliyyətinə “Torpaq analizləri” laboratoriyası adı altında başlayır. 1966-cı ildən laboratoriyanın adı dəyişdirilərək Torpaqşünaslıq və Aqrokimyə laboratoriyası adlandırılıb. 16 dekabr 1999-cu il tarixli 190 sayılı qərarı ilə əsasən yaradılmış Aqrar Elm Mərkəzinin keçən Elmi Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun nəzdində laboratoriyanın adı Aqrokimyə və torpaqşünaslıq adlandırılmış və bu adla laboratoriya 2009-cu ilə qədər fəaliyyət göstərmişdir.

Aqrar Elm Mərkəzinin 03 sayılı 29 mart 2009-cu il və Əkinçilik İnstitutunun 7saylı 31 mart 2009-cu il tarixli əmrinə uyğun olaraq institutun modernləşdirilməsi proqramına əsasən laboratoriyanın adı “Torpaq və bitki analizləri laboratoriyası” adı altında fəaliyyətə başlamışdır.

Bu illər ərzində laboratoriyada yerinə yetirilən tədqiqat işləri aşağıdakıları əhatə etmişdir:

- respublikanın müxtəlif bölgələrində dənli bitkilərin, yem və şəkər çuğundurunun məhsuldarlığına təsir edəcək üzvi və mineral gübrələrin təsiri öyrənilmiş və bu əsasda iqtisadi cəhətdən səmərəli gübrələmə sistemləri təyin edilmiş,
- mürəkkəb gübrələrin (diammofos və s.) payızlıq buğdaların məhsuldarlığına, dənin keyfiyyətinə və zülalın fraksiya tərkibinə təsiri öyrənilmiş,
- şorlaşmış torpaqlarda müxtəlif kimyəvi meliorantların sınağı keçirilmiş və sulfat turşusunun səmərəli təsir dozaları müəyyənləşdirilmiş,
- planlaşdırılmış məhsul almaq üçün mineral gübrə dozaları öyrənilmiş,
- mineral gübrələrin adi səpinlə müqayisədə lentvari və cərgəvi üsullarla sahəyə verilməsinin qarğıdalıda dən məhsulunun və iqtisadi səmərənin artması müəyyən edilmiş,
- müxtəlif torpaq iqlim şəraitlərdə paxlalı bitkilərlə atmosfer azotunun mənimsənilməsi baxımından bakterial gübrələrin ən yaxşı ştamları müəyyənləşdirilmiş,
- respublikanın müxtəlif regionların torpaqlarında qida elementlərinin çatışmamazlığı və qida elementlərinin və humusun müsbət balansının müəyyənləşdirmək üçün tövsiyələr hazırlanmışdır. Laboratoriyada institutun bölgə təcrübə stansiyalarındakı və dayaq məntəqəsindəki torpaq örtükləri və tipləri, müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkiləri üçün üzvi və əsas mineral qida elementlərinin miqdarı, ehtiyatı və gübrələmə sistemləri tədqiq edilir. Həmçinin laboratoriyada fermer və özəl torpaq mülkiyyətçilərinə məxsus təsərrüfatlarda torpaq analizlərinin aparılması və müvafiq tövsiyələrin verilməsi kimi servislərin göstərilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. Hal-hazırda laboratoriyanın seleksiya və davamlı əkinçilik, bitki diversifikasiyası ilə bağlı proqramların müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsi üçün torpaq və bitki analizləri aparılır. Onun funksiyasına torpaqda ümumi humusun, pH-ın, karbonatlığın və əsas qida maddələrinin (azot, fosfor və kalium) miqdarının, ümumi və asan mənimsənilən formalarının, şoranlıq və şorəkətlik dərəcələrinin, bitkilərdə makro və mikro elementlərin, dəndə azot və fosforun təyini, respublikanın müxtəlif torpaq-iqlim şəraitində iqtisadi cəhətdən səmərəli məhsul alınmasını, torpaq münbitliyinin bərpasını təmin edən qida rejimlərinin öyrənilməsi, bölgələr üzrə torpaqların aqrokimyəvi analizləri ilə bağlı məlumat bazasının yaradılması, informasiyaların yayılması və müvafiq tövsiyələrin verilməsi istiqamətlərində yayım əlaqələrinin gücləndirilməsi daxildir. Laboratoriyanın əməkdaşları Tərtər, Zaqatala, Qobustan, Cəlilabad bölgə Təcrübə Stansiyasında və Şəki Dayaq Məntəqəsində 1970-1980-cı illərdə təcrübə stansiyalarının torpaqlarının aqrokimyəvi göstəricilərini müəyyənləşdirmişlər. Tərtər, Cəlilabad, Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyalarında müxtəlif bioloji göstəricilərə və məhsuldarlığa malik payızlıq buğda sortlarının 1 sentner dən məhsulunun əmələ gəlməsinə azot, fosfor və kalium sərfini müəyyənləşdirmək bitkinin torpaqdan və gübrədən qida maddələrini

mənimsənilməsinin üzvi və mineral gübrələrin norma və nisbətlərindən həmçinin sələf bitkisindən asılılığını müəyyən etmək üçün tədqiqat işləri aparılır.

Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında və Şəki Dayaq Məntəqəsində isə payızlıq buğda və müxtəlif yerüstü biokütlə və məhsuldarlığa mali qarğıdalı sortlarının hər sentner dən məhsulunun əmələ gəlməsinə azot, fosfor və kalium sərfini müəyyənləşdirmək üçün üzvi və mineral gübrələrin müxtəlif norma və nisbətlərində tədqiqat işləri aparılmış nəticələr təsərrüfatlarda tətbiq olunmuşdur.

Aparılan tədqiqat işlərinin nəticələrində əsasən respublikanın müxtəlif bölgələri üçün payızlıq dənli bitkilər və qarğıdalı üçün sələf bitkisindən, torpaq-iqlim şəraitindən, bitkinin potensial məhsuldarlığından asılı olaraq üzvi və mineral gübrə normaları müəyyənləşdirilərək təsərrüfatlara tövsiyyə olunmuşdur.

Respublika müstəqillik əldə etdikdən sonra kolxoz və sovxoz sisteminin ləfz olunması fermer təsərrüfatlarının yaradılması, respublikaya mineral gübrələrin gətirilməsinin və istifadəsinin kəskin azalması növbəli əkin sisteminin zəifləməsi torpaq münbitliyinin azalmasına öz mənfi təsirini göstərmişdir. Ona görə də Tərtər, Qobustan, Zaqatala və Cəlilabad Bölgə Təcrübə Stansiyasının əkin sahələrində aqrokimya göstəricilərini tam müəyyənləşdirmək üçün torpaq tədqiqatı aparılmışdır. Alınan nəticələrə əsasən torpaq münbitliyinin və torpaqda asan mənimsənilən əsas qida maddələrinin (azot, fosfor və kalium) yaxşılaşdırılması üçün bitkilərin növbələşdirilməsi, üzvi və mineral gübrələrin verilmə normaları müəyyənləşdirilərək tövsiyyə olunmuşdur.

Bölgə Təcrübə Stansiyalarında aparılan tədqiqat işlərinin, respublikanın müxtəlif iqtisadi bölgələrində laboratoriya əməkdaşlarının apardıqları layihənin (qrantların) materiallarından istifadə edərək dəmyə və suvarma bölgələri üçün payızlıq dənli bitkiləri üçün mineral gübrə normaları müəyyənləşdirilərək Nazirlər kabinetində verilmişdir.

Nazirlər kabinetinin sorğusuna cavab olaraq müxtəlif iqtisadi bölgələrdə apardığımız tədqiqat işlərinin və layihələrin nəticələrində istifadə edərək respublika üçün tələb olunan mineral gübrə normaları (azot, fosfor və kalium) müəyyənləşdirilmiş və Nazirlər kabinetinə göndərilmişdir.

Modernləşdirmə ilə əlaqədar laboratoriyanın əməkdaşları qarğıdalı proqramında, müxtəlif stres amillərə davamlı, yüksək məhsuldar qarğıdalı sortlarının yaradılması və yayılması üçün tələb olunan qida rejiminin yaradılması üçün kompleks iş aparırlar.

Laboratoriyanın əməkdaşları Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin təklifi əsasında 2016-cı ildə Xızı rayonunda 8158 hektar sahədə əsaslı torpaq tədqiqatı aparılmasında iştirak etmişdir. Tədqiqat zamanı 90 ədəd 2 metrlik kəsim qoyulmuş 530 torpaq nümunəsi götürülərək laboratoriyaya gətirilmişdir.

Torpaq nümunələrində şorlaşma dərəcəsi, şorlaşmanın tipi, torpağın struktur göstəriciləri, torpağın münbitliyi analiz olunaraq 10 minə qədər analiz ilkin hesabat variantı hazırlanıb Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə göndərilmişdir.

Labiratoriyada elmlər doktoru, aqrar elmlər üzrə fəlsəfə doktoru dərəcəsi almaq üçün elmi tədqiqatlar aparılır.

Hal-hazırda laboratoriyada torpaqların keyfiyyət göstəriciləri, şorlaşma dərəcəsi və şorlaşmanın tipləri, torpağın turşuluq-qələvilik (pH) göstəriciləri, karbonatlıq dərəcəsi müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkilərinə gübrə normalarını müəyyənləşdirmək

üçün torpaqda əsas qida maddələrinin azot, fosfor (P_2O_5) və kaliumun (K_2O) asan mənimsənilən formalarının miqdarını müəyyənləşdirmək üçün hər cür şərait mövcuddur və təsərrüfatlara aidiyyatı köməklik göstərməyə tam hazırdır.

Torpağın tədqiqi

Kənd təsərrüfatı bitkilərindən yüksək keyfiyyətli sabit məhsul almaq üçün torpağın pH-ı, karbonatlığı, torpaqda ümumi üzvi maddələrin (humusun), azot, fosfor və kaliumun ümumi miqdarı və ehtiyatı təyin edilir. Həmçinin torpaqda əsas qida maddələrinin (azot, fosfor və kalium) asan mənimsənilən formalarının miqdarı və ehtiyatı ən yeni avadanlıqlarla təyin olunur. Respublikada mövcud olan torpaq ehtiyatının xeyli hissəsi müxtəlif dərəcədə şorlaşmaya məruz qaldığı üçün demək olar ki, əkin dövrüyəsindən çıxmışdır. Laboratoriyada torpağın ümumi şorlaşma dərəcəsini, şoranlığa səbəb olan sulfat və xlorionlar təyin edilir. Bundan əlavə laboratoriyada mövcud aqrofiziki cihazlara əsasən torpağın aşağıda göstərilən static və dinamik fiziki göstəricilərini təyin etmək mümkündür.

1. Torpağın qranulometrik tərkibi;
2. Torpağın struktur tərkibi və aqreqatların suya davamlılığı;
3. Torpağın bərk fazasının sıxlığı;
4. Torpağın sıxlığı;
5. Torpağın penetrasiya müqaviməti;
6. Torpağın nəmliyi və hidroloji sabitləri;
7. Torpaq rütubətinin potensialı;
8. Torpağın susaxlama qabiliyyəti;
9. Torpağın su keçirmə qabiliyyəti və filtrasiya əmsalı;
10. Torpağın mübadiləvi kation tutumu;
11. Torpağın elektrik keçiriciliyi.